

ОДЕСЬКА ДЕРЖАВНА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ

Бабій Сергій Іванович

УДК 329.005(477)

**ФОРМУВАННЯ
БАГАТОПАРТІЙНОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ:
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНОГО
І ВІТЧИЗНЯНОГО ДОСВІДУ**

23.00.02 – Політичні інститути та процеси

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата політичних наук

Одеса – 1999

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Одеській державній юридичній академії
Міністерства освіти України.

Науковий керівник: доктор історичних наук, професор
КОРМИЧ Людмила Іванівна,
Одеська державна юридична академія,
завідувач кафедри соціальних теорій.

Офіційні опоненти: доктор історичних наук, професор
СТЬОПІН Анатолій Афанасійович,
Одеська державна консерваторія
ім. А. В. Нежданової,
професор кафедри гуманітарних наук,
кандидат політичних наук, доцент
СІЛЕНКО Алла Олексіївна,
Українська державна академія
зв'язку ім. О. С. Попова,
доцент кафедри політології.

Провідна установа: Одеська філія Української Академії
державного управління
при Президентові України,
кафедра соціально-політичних наук.

Захист відбудеться "17" грудня 1999 року о 15.00
годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 41.086.02 в
Одеській державній юридичній академії за адресою: 65009,
м. Одеса, вул. Піонерська, 2, ауд. 312.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Одеської
державної юридичної академії за адресою: 65009, м. Одеса,
вул. Піонерська, 2.

Автореферат розісланий "16" листопада 1999 року

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Дудченко В.В.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

У сучасній політичній теорії і політичній практиці значна увага приділяється проблемам формування і розвитку партій як провідних суб'єктів політичних процесів, питанням функціонування партійних систем. Політичні партії забезпечують необхідний зв'язок між державою і громадянським суспільством, між народом і представницькими органами влади. В Конституції України відзначається, що "політичні партії в Україні сприяють формуванню і вираженню політичної волі громадян..."¹.

На відміну від західних країн, де протягом довгого часу діяла і зміцнювалася демократична традиція багатопартійності, в Україні партійне структурування на правовій основі розгорнулося після проголошення незалежності країни. У 90-х роках сформувався спектр політичних партій і громадських об'єднань, які мають значний вплив на всі сфери життя суспільства. Гостра політична боротьба щодо вибору магістральних шляхів розвитку України потребує всебічного осмислення досвіду і наукового прогнозування розвитку багатопартійної системи, яка знаходиться на початковому етапі формування.

Все це і визначає **актуальність теми дослідження**, яка вивчається, в декількох аспектах. По-перше, в плані становлення демократичної моделі українського суспільства, відродження багатопартійності, як форми залучення до політичного життя значних верств населення, методу інтегрування соціальних інтересів, перетворення багатьох індивідуальних інтересів громадян і соціальних груп в їх сукупний інтерес. Цим обумовлені потреби наукового аналізу діяльності партій з виявлення, обґрунтування і формування інтересів громадян різних соціальних, економічних, політичних, професійних, етнічних, релігійних та інших груп.

¹ Конституція України. -К.: Право,1996. - Ст. 36. -С. 12.

По-друге, важливим є вивчення основного змісту діяльності політичних партій: здобуття політичної влади в державі та реалізація своїх програмних завдань конституційними засобами, через систему демократичних форм і методів роботи. Наукове прогнозування повинно сприяти підвищенню ролі партій як динамічної сили розвитку політичної системи.

По-третє, своєчасним є всебічне вивчення досвіду функціонування зарубіжних партійних систем, його доповнення вітчизняними традиціями з метою вироблення обґрунтованих орієнтирів суспільного розвитку і реалізації національних інтересів України.

По-четверте. Велику зацікавленість викликає з'ясування механізму діяльності партій, їх взаємодії з органами державної влади, професійними, екологічними, культурно-просвітницькими та іншими громадськими організаціями та рухами, які беруть участь в політичній соціалізації громадян, розвитку демократичних принципів функціонування політичної системи.

Предметом дисертаційного дослідження є багатопартійна система, від якої залежить політична, соціально-економічна та правова стабілізація суспільства, трансформування партій в річниці світового досвіду і розвитку.

Об'єктом дослідження обрані політичні партії суверенної України, різні моделі їх відродження і розвитку у перехідний період. При цьому ретельно вивчається діяльність, досвід абсолютної більшості з зареєстрованих в Україні політичних партій, світовий досвід виникнення і діяльності партій, який не втратив актуальності.

Хронологічні межі дослідження охоплюють кінець 80-х – 90-х роки, тобто період відновлення партій і їх трансформації до багатопартійності і демократичного плюралізму.

Стан наукової розробки проблеми. З часу проголошення незалежності України і переходу суспільства до багатопартійності вийшли друком численні праці, докторські та кандидатські дисертації політико-правового та історичного спектру, в яких

простежувалися процеси зародження, становлення, розвитку та статусу партій в Україні. Зокрема, в дослідженнях О.В.Гарая, О.С.Терзі, В.О.Євдокимова, М.М.Самуйлика, К.В.Астахової, К.Ю.Богомаза аналізуються питання становлення та діяльності політичної опозиції в Україні у 1989-1991 роках, розвитку партійної системи в умовах формування правової соціальної держави, підвищення ролі партій в сучасній Україні тощо. Але аналіз свідчить, що переважають роботи історичного, а не політологічного характеру.

Найбільш дослідженою є роль Народного Руху України – першої альтернативи комуністичній партії України, який започаткував багатопартійність.

В роботах А.Слюсаренка і М.Томенка, Є.Базовкіна, В.Кременя, Т.Кузьо, К.Малеева, Д.Яневського, В.Литвина та інших аналізувались програми, статuti, платформи, висвітлювалася еволюція політичних партій і об'єднань, проблеми їх взаємодій в українському суспільстві, посилилася увага до особливостей формування, тенденцій подальшої трансформації, класифікації політичних партій, співставлявся вітчизняний і зарубіжний досвід діяльності політичних партій з розвитку демократії і ринкових відносин.

Можна зробити висновок, що найбільш повно висвітлені питання виникнення та становлення політичних партій, визначення тенденцій і проблем формування багатопартійності в Україні. Однак при цьому в оцінці діяльності партій і політичних лідерів допускається суб'єктивізм: переоцінка ролі "своїх" партій, не завжди доведена аргументами критика інших партій, їх провідників. При аналізі програмних документів, як правило, не враховувався етнонаціональний фактор в державобудуванні, взаємозв'язок партій з державними органами. Поза увагою дослідників залишилася роль партій у створенні інституту Президентства, змінінні статусу парламенту та місцевих органів державної влади. Залишились невисвітленими проблеми вдосконалення механізму діяльності партій, особливості опозиційного руху, роль політичних партій у зміцненні міжнародного статусу України.

Все це і визначило постановку завдань даного дисертаційного дослідження. Вирішуються вони на основі аналізу широкої нормативної та джерельної бази. Перед усім це Конституція України, законодавчі акти, які є правовою основою діяльності партій і громадських об'єднань. Це програми самих партій і громадських об'єднань, інформація про передвиборні програми учасників парламентських виборів 1998 року, п'ятірки лідерів, що вказувалися у виборчому бюлетені, інші документи, статистична звітність тощо. Такого роду першою спробою наукового узагальнення результатів формування парламентського корпусу на основі матеріалів преси та інших відкритих джерел інформації можна вважати видання "Парламент України: вибори-98". Окремими виданнями вийшли важливі документи НРУ, УРП, ДемПУ, ПДВУ та інших, в тому числі матеріали з'їздів та конференцій партій. Різні точки зору щодо оцінки діяльності партій викладені у виступах Президентів України, у мемуарах лідерів політичної опозиції, зокрема, В.Чорновола, Л.Лук'яненка, Ю.Бадзя, М.Гориня, Л.Танюка, інших державних та політичних діячів. У матеріалах періодичної преси та "самвидавах" є чисельна різноманітна інформація про партійну палітру в Україні, хоч вони часто суперечливі та недостатньо обгрунтовані, позбавлені теоретичних висновків та практичних рекомендацій. Позбутися односторонності, доповнити всебічну оцінку діяльності партій допомогли матеріали бесід автора з керівниками та членами партій і громадських об'єднань. Цьому ж сприяло використання такого важливого джерела як документи поточних архівів партій, які ще не завжди оформлені і упорядковані. Загалом вказані джерела дозволяють дати об'єктивне висвітлення поставлених в роботі питань.

Мета дисертаційної роботи полягає в створенні комплексного дослідження, в якому потрібно:

- розробити теоретичну модель партійної системи України, визначивши основні напрямки, форми та засоби діяльності політичних партій на сучасному етапі;
- з'ясувати умови і причини відродження партій;

- розкрити механізм взаємодії партій з органами державної влади і громадськими об'єднаннями;
- дослідити процес функціонування механізму державної влади і управління в контексті з реалізацією партійних програм;
- проаналізувати досвід демократичних держав світу у формуванні політичних умов і законодавчої бази діяльності політичних партій, розвитку державно-правового механізму, формування і вдосконалення їх правового статусу;
- зробити узагальнення і висновки щодо підвищення ефективності теоретичної та практичної діяльності політичних партій, зростання їх ролі в державотворенні і формуванні стабільного громадянського суспільства в Україні.

Вирішення таких завдань визначило наукову новизну дисертаційного дослідження, яка полягає в наступному:

- оновлений понятійно-термінологічний інструментарій проблеми формування багатопартійності в Україні;
- визначені головні відмінності політичних партій у співставленні з громадськими організаціями і рухами;
- обґрунтовані засади класифікації сучасних українських партій;
- визначений правовий механізм взаємодії політичних партій з державними органами і органами самоуправління;
- внесені корективи відносно періодизації відродження сучасних політичних партій в Україні;
- спрогнозовано модель партійної системи України;
- на основі джерел, що вводяться до наукового обігу, в тому числі соціологічного характеру, зроблені висновки і внесені рекомендації щодо вдосконалення ролі партій у політичній системі України.

Теоретико-методологічну базу дослідження склали концепції зарубіжних і вітчизняних вчених щодо сутності і ролі політичних партій в розвитку суспільства. Використовувалися принципи і методи системного і порівняльного підходу, загальнологічні, статистичні, соціально-психологічні, соціологічні методи.

Отримані в результаті дисертаційного дослідження висновки можуть використовуватись в практичній діяльності державних інституцій та об'єднань громадян (партій та громадських організацій), спрямованій на вдосконалення політичної системи України, зокрема її партійної системи. Результати дослідження поповнять джерельну та історіографічну базу наукових розробок моделі сучасної партійної системи України.

Предметом захисту в даній роботі стали такі положення:

- Стабільний розвиток українського суспільства значною мірою обумовлений трансформацією партій, які з одного боку, є продуктом розвитку суспільно-політичних процесів, а з іншого, ефективним фактором впливу на динаміку цих процесів. Партійна система виступає важливим компонентом політичного організму Української держави, гарантом її поступу до демократії.
- Визначальними чинниками відродження багатопартійності в Україні в кінці 80-х – 90-х роках були: створення незалежної держави, перехід від адміністративно-командної системи до політичного плюралізму і демократії.
- Сучасні політичні партії в Україні не є чітко однорідними утвореннями, тяжіють до конфронтації з державними органами та контролю над політичним полем країни. Вони акумулюють інтереси різних верств населення і тяжіють до ідеологізованої класифікації.
- Зміст, структура та форми діяльності партій сприяють створенню толерантної чи конфронтаційної атмосфери в суспільстві, формуванню громадської думки щодо політичних лідерів, різних суб'єктів соціально-політичних процесів.
- Збагачення законодавчої бази діяльності партій, пошук взаємопорозуміння між ними, творча співпраця з органами державної влади підвищують їх ефективність в політичній системі суспільства.

Наукову апробацію дисертація пройшла на наукових конференціях в Одеській державній юридичній академії протягом 1998-1999 рр. та в публікаціях в періодичних виданнях, зокрема в газеті "Голос України" (17 липня 1997р.).

Структура дисертації зумовлена метою та завданням дослідження і складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків статистичного та інформаційного характеру.

Загальний обсяг 225 сторінок, з них список використаних джерел складає 13 сторінок (201 найменування), додатки – 10 таблиць на 13 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовані актуальність і наукове значення дисертаційного дослідження, визначена ступінь розробленості проблеми, сформульовано мету і завдання роботи. Також висвітлено наукову новизну, охарактеризовано джерелознавчу і методологічну базу дослідження, її науково-практичне значення.

У першому розділі “Теоретичні проблеми розвитку політичних партій і світовий досвід” досліджуються дискусійні питання визначення поняття і ознак партій, принципи організації, їх класифікація, функції на сучасному етапі розвитку українського суспільства. Як свідчить світовий досвід, виникнення партій було обумовлено необхідністю інституціоналізації політичних рухів, розвитку парламентаризму в індустріальний період розвитку країн. Зарубіжна політологія ґрунтується на висунутій М.Вебером трьохетапній історії розвитку партій: аристократичного групування, політичного клубу та масових партій. У класичній формі ці етапи в повній мірі пройшли англійські Ліберальна й Консервативна партії. На відміну від них, сучасні масові партії Європи сформувалися пізніше – у другій половині XIX ст., а в Україні – в кінці XIX – на початку XX століття. Причинами їх виникнення були: зростання робітничого руху і формування його партій поза парламентом; розширення виборчих прав і посилення впливу на парламент політичних об’єднань, в першу чергу партій.

До цього часу дискусійним є визначення поняття “партія”. Деякі провідні західні вчені не надають належної уваги ступеню організованості в трактовці партій. Вони вважають, що партія – це “будь яка група, незалежно від ступеня організованості,

яка прагне обрати керівників урядового кабінету, під певним ярликом". В той же час, виходячи із своїх національних традицій і міжнародного досвіду, українські партіологи схильні визначати політичну партію як такий політичний рух, який має високу ступінь організації, намагається здійснити свої цілі шляхом боротьби за оволодіння владою, її утримання і реалізацію в практичній діяльності.

Політичні партії виконують у суспільстві численні функції. Найсуттєвіші серед них є:

- артикуляція, селекція та агрегація інтересів різних суспільних груп;
- розробка ідеології та політичних доктрин;
- контроль за діяльністю, або визначення основних напрямів діяльності державних органів, за певних умов – тяжіння до контролю та спрямування діяльності державних органів;
- підготовка та висунення кандидатів на керівні державні посади;
- активізація та інтеграція суспільних груп;
- формування громадської думки.

На початку останнього десятиріччя ХХ століття в світі нараховувалось 172 самостійні держави. В 19 з них були заборонені партії, в 29 функціонувала лише одна – керуюча, а в 124 країнах діяло по декілька політичних партій. Таким чином, багато-партійність в кінці ХХ століття стала переважаючою. Вона характеризувалася наявністю декількох політичних партій, конкуруючих між собою. У випадку невдачі на виборах партії залишалися в опозиції і критикували офіційну владу, відстоювали свої наміри конституційним шляхом.

Другий розділ "Соціально-політичний генезис сучасних політичних партій в Україні" присвячений генезі партій в умовах проголошення країною державної незалежності. В Україні нараховується 78 партій, в яких бере участь понад один процент населення. При їх створенні і діяльності використовувався багатий західноєвропейський досвід. Проте лінійне використання західного досвіду і цінностей партіями афро-азіатських, латиноамериканських та пострадянських країн призвели не до

підвищення ефективності політичної діяльності партій, а, навпаки, до росту бюрократизму, корупції, загострення конфліктності у суспільстві. Ось чому, на наш погляд, перспективними для модернізації партій країн, що розвиваються, є такі шляхи: збереження пріоритету універсальних норм і цілей політичного розвитку на засадах загальнолюдських цінностей як базових критеріїв програм діяльності партій; при цьому акцент треба робити на національні форми їх реалізації. Позитивні здобутки західної демократичної моделі з врахуванням соціокультурного фактору національного характеру, дія традиційних інститутів і цінностей буде тільки сприяти переходу до "модерну"; досвід партійних систем розвинутих країн треба вивчати і впроваджувати, враховуючи рівень підготовленості перехідних суспільств до демократичного шляху розвитку. У реалізації визначених напрямків модернізації партій важлива роль належить конкуренції еліт та здійсненню реформ у всіх сферах життя.

Політична історія нових партій України стала полем ідеологічних дискусій, наукових пошуків.

Адже процес проголошення нових партій, об'єднань йшов на Україні дуже швидко. Можна стверджувати, що протягом квітня – грудня 1990 р., поступово заповнилися всі ніші політичного спектру: від лівих до правих. За цей час провели свої установчі з'їзди УХДП, УРП, анархісти, соціал-демократи, селянські демократи, народні демократи, Народна партія України, "зелені", ліберальні демократи, ПДВУ, ДемПУ. Отже, формально в Україні відтепер був повний політичний спектр, традиційний для розвинутих країн Заходу. Таким чином, внесок Руху, в основі якого знаходились вимоги національного розвитку, а також нових політичних партій у здобуття Україною незалежності, боротьбу з демократією є незаперечним. В подальші роки партії трансформувалися, деякі громадські рухи, в тому числі Народний Рух України, стали партіями.

Теоретичні уявлення партій щодо організації державної влади в Україні 90-х років зводилися до вибору між плановою та ринковою економікою, визначення міжнародного статусу країни,

політичного режиму, відношення до радянської форми влади, розподілу влади на три гілки, інституту Президентства, парламентської чи президентської республіки, унітарного чи федеративного устрою, характеру місцевих органів влади та самоврядування. Значну увагу цим підвалинам організації державної влади, політичні партії України приділяють у своїх програмних документах (залежно від місця цих партій в політичному спектрі), спираючись на теоретичний та практичний досвід державного будівництва. Єдиним в програмних документах всіх партій визначається державна незалежність України, її суверенітет, і територіальна цілісність.

Політичні партії і громадсько-політичні рухи можна класифікувати по групах, в залежності від того, яку концепцію етносоціальної політики вони відстоюють (хоча даний поділ запропонований для політичних партій може бути виправданий і для досить політизованих на сучасному етапі об'єднань, які офіційно не претендують на владу).

У третьому розділі "Вдосконалення партійної системи і політико-правового механізму взаємодії партій з державною владою на основі зарубіжного і вітчизняного досвіду" увага акцентується на підвищенні ролі партій в політичній системі суспільства. Звичайно, Україна переживає початковий період демократизації, чим і можна пояснити той факт, що у виборах 1998 року брали участь 30 партій і блоків, що ускладнювало вибір для електорату. Вибори за партійними списками в українському варіанті засвідчували гіпертрофію "політичної структуризації". З понад 50 партій, зареєстрованих Міністром України в кінці 1997 р., 30 партій і блоків виконали передбачену Законом про вибори народних депутатів України умову – зібрати на свою підтримку 200 тисяч підписів. У Центрвиборчком від кожної партії їх було здано у 2-3, а то й у 8-10 разів більше, але на виборах переважна частина внесених до бюлетеня партій не набрала такої кількості голосів, яку зуміла "організувати" у вигляді підписів на свою підтримку.

Результати виборів 29 березня 1998 року, в яких вперше в історії українського парламентаризму Верховну Раду обирали

на засадах змішаної (пропорційно-мажоритарної) системи, були позитивними для розвитку суспільних інститутів, реалізації законодавчих актів, продовження демократичних реформ в країні. За умов певної переваги лівих сил (Комуністичної партії України, блоку Соціалістичної та Селянської партій України), все ж не справдилися прогнози про можливість переходу Верховної Ради під цілковитий контроль лівих. Центристський спектр характеризувався як позаідеологічний, м'який та амбівалентний в оцінці дійсності. Праві, національно орієнтовані партії мали успіх у виборців, які мали чітко сформовані національно-державницькі уподобання. Опозиції в парламенті не склалося, так як за відсутності парламентської більшості та "відповідального уряду" "опозиційність" є поняттям умовним і потребує обережного застосування.

У висновках підведено основні підсумки проведеного дослідження, висловлено рекомендації по вдосконаленню партійної системи і підвищенню її ролі в політичному житті суспільства.

В результаті дослідження доведено, що майже всі партії, що діють в Україні, поки що не в змозі чітко визначити свою соціальну базу, свій електорат. Орієнтація значної частини партій на середні верстви не враховує теперішньої структури суспільства і розрахована на перспективу. Наше соціально не диференційоване суспільство для партійної розбудови не зовсім готове. За висновками соціологів, недовіра до партій, а то й активне неприйняття їх – явище цілком природне в країні з багаторічним досвідом правління однієї партії.

В Україні розпочався процес інституціоналізації політичних партій, конституційні положення закріплюють багатопартійність і містять певні вимоги до політичних партій. Верховною Радою прийнято Закон про об'єднання громадян. На участь партії у виборах парламенту вказується в Законі про вибори народних депутатів України. Норми щодо створення та діяльності депутатських фракцій і груп включено до регламенту Верховної Ради. Основні положення нового Закону про вибори Президента України (травень 1999 року) підвищують роль політичних партій і партійних блоків у підготовці і проведенні виборів глави держави.

Все це, певною мірою, створює нормативні засади функціонування партійної системи. Водночас політична практика засвідчує недосконалість механізму державно-правового регулювання процесу створення і діяльності політичних об'єднань в Україні. Оскільки будь-яким політичним об'єднанням, що прагнуть до політичної влади, притаманне пристосування до умов, в яких вони себе можуть реалізувати, то своєрідність української багатопартійності не в останню чергу варто пов'язувати з тим, як держава здійснює регулювання політичної діяльності в цілому.

Особлива роль у підвищенні авторитету і ефективності діяльності партій належить політичним лідерам і політичній еліті. Незавершеність процесу формування національної політичної еліти, таким чином, також виступає стримуючим фактором вдосконалення партійної системи сучасної України. Разом з тим, історико-політологічний аналіз показав, що соціально-політична генеза політичних партій в Україні вже пройшла ряд етапів:

- передопозиційний (1960 – початок 1990 р.);
- опозиційний (початок 1990 – 1992 р.) – зародження і формування правових основ багатопартійної системи в Україні;
- соціально-політична криза, пов'язана з елементами дестабілізації правових основ формування багатопартійної системи (1992 р. – 28 червня 1996 р.);
- стабілізація правового механізму сучасних політичних партій в Україні (28 червня 1996 р. – до наших часів).

Це робить можливим визначати існуючу модель партійної системи і прогнозувати шляхи її вдосконалення та підвищення ролі партій в політичній системі українського суспільства в цілому.

Основні положення дисертаційного дослідження викладено в таких публікаціях автора:

1. Бабій С.І. Політичні партії: минуле, сучасність, проблеми правового статусу //Трибуна. -1997. - №1-2. -С.37.
2. Бабій С.І. Політичні партії і державна влада (до проблеми правового регулювання діяльності політичних партій) // Трибуна. -1997. -№9-10. -С.30-31.

3. Бабій С.І. *Партійна політика та національна безпека: італійський варіант?* //Підтекст. -1998. - №51-52. -С.5-7.
4. Бабій С.І. *Політичні партії та деякі аспекти державо- і законотворення в Україні* //Трибуна.- 1998. - №11-12. -С.39.
5. Бабій С.І. *Наукова розробка актуальних проблем відродження і розвитку багатопартійності в Україні* //Актуальні проблеми політики: Збірник наукових праць. -Одеса: Астропринт, 1999. -Вип. 5. -С.74-78.
6. *Політико-правовий механізм взаємодії політичних партій з державною владою: зарубіжний досвід* //Актуальні проблеми політики: Збірник наукових праць. -Одеса: Астропринт, 1999. -Вип. 6. -С.113-120.
7. Бабій С.І. *До проблеми правової інституціоналізації політичних партій* //Актуальні проблеми політики: Збірник наукових праць. -Одеса:Астропринт, 1999. -Вип.7. -С.282-286.

Анотації

Бабій С. І. Формування багатопартійної системи в Україні: порівняльний аналіз зарубіжного і вітчизняного досвіду. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси. - Одеська державна юридична академія, Одеса, 1999.

Наукова праця виконана в руслі нового напрямку політології – партіології, де досліджуються генезис, суть і роль партій в сучасній Українській державі, формування партійної системи та її місце в політичній системі українського суспільства в цілому.

У дисертації висвітлено міжнародний досвід та вітчизняна наукова спадщина, зроблено порівняльний аналіз новітніх концептуальних підходів і практики діяльності партій у процесі трансформації політичної системи України. Автор обґрунтовує свій підхід відносно перспективних шляхів модернізації багатопарт-

ійності у складних умовах сучасного розвитку українського суспільства. Висловлені рекомендації щодо вдосконалення партійної системи і підвищенню її ролі в політичному житті держави.

Ключові слова: партії, партійні системи, багатопартійність, партіологія, партіогенез, правлячі партії, опозиційні партії, партійні об'єднання.

Бабий С. Н. Формирование многопартийной системы в Украине: сравнительный анализ зарубежного и отечественного опыта. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата политических наук по специальности 23.00.02 – политические институты и процессы. – Одесская государственная юридическая академия, Одесса, 1999.

Научный труд выполнен в русле нового направления политологии – партиологии. В нем исследуются генезис, сущность и роль партий в современном Украинском государстве, особенности партийной системы Украины и ее место в политической системе.

Работа состоит из введения, трех разделов, выводов, списка использованных источников (всего 201 наименование), приложений статистического и информационного характера (10 таблиц на 13 страницах).

В первом разделе **“ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ПОЛИТИЧЕСКИХ ПАРТИЙ И МИРОВОЙ ОПЫТ”** исследуются дискуссионные вопросы определения и признаков партии, принципы организации партий, их классификация, функции на современном этапе развития украинского общества.

Второй раздел **“СОЦИАЛЬНО-ПОЛИТИЧЕСКИЙ ГЕНЕЗИС СОВРЕМЕННЫХ ПОЛИТИЧЕСКИХ ПАРТИЙ В УКРАИНЕ”** посвящен генезису партий в условиях приобретения Украиной независимости.

В третьем разделе **“СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ПАРТИЙНОЙ СИСТЕМЫ И ПОЛИТИКО-ПРАВОВОГО МЕХАНИЗМА ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ПАРТИЙ С ГОСУДАРСТВЕННОЙ ВЛАСТЬЮ НА ОСНОВЕ ЗАРУБЕЖНОГО И ОТЕЧЕСТВЕННОГО ОПЫТА”** внимание акцентируется на фор-

мировании партийной системы и повышении роли партий в политической системе общества в целом.

Опираясь на международный опыт и отечественное научное наследие в изучении процесса создания и возрождения партий, диссертант делает сравнительный анализ новых концептуальных подходов и практики деятельности партий в процессе трансформации политической системы Украины. В современной украинской политической мысли сделаны только первые шаги по системному обобщению процесса формирования многопартийности в сложных условиях современной модернизации украинского общества.

Особое внимание уделяется определению категориального аппарата. Дефиниция "политическая партия" рассматривается как общественное движение, которое имеет высокую степень организации, стремится осуществить свои цели путем борьбы за овладение властью, ее удержания и реализации в практической деятельности.

С учетом особенностей общественного развития Украины рассматривается своеобразие осуществления функций политических партий, роль национальных факторов в их образовании, определены основания классификации украинских партий. Дана характеристика правового механизма взаимодействия политических партий с государственными органами, органами местного самоуправления, внесены коррективы относительно периодизации формирования политических партий в Украине.

Проанализированы итоги прошедших парламентских выборов 1998 года, их влияние на развитие партийной системы в Украине, эффективность правовой базы формирования партийной системы современной Украины. Сделаны прогнозы относительно перспектив совершенствования модели партийной системы, места и роли ее в политической системе общества в целом. Освещен международный опыт институционализации политических партий в аспекте его воздействия на процессы, происходящие в Украине.

Многие проблемы рассматриваются на стыке таких наук как политология, правоведение, философия, история, социология, пси-

хология, что усиливает аргументированность и обоснованность выводов и рекомендаций, сделанных в диссертации.

Ключевые слова: партии, партийные системы, многопартийность, партиология, партиогенез, правящие партии, оппозиционные партии, партийные объединения.

Babiy S. I. The Formation of Multi-party System in Ukraine: the Comparative Analysis of Foreign and Home Experience. – Manuscript.

Thesis for competition for scientific degree, of Candidate of Political Science speciality 23.00.02 – Political Institutions and Processes. – Odessa State Academy of Law, Odessa, 1999.

This scientific work is written in the course of new trend of politology-partiology, where the author investigates the genesis, essence and role of a party in the contemporary Ukrainian state, the formation of party system and its place in political system of Ukrainian society as a whole. The thesis elucidates the international experience and home scientific heritage and makes the comparative analysis of the latest conceptual approaches and practice of parties' activities in the process of transformation of political system of Ukraine. The author bases his approach towards perspective ways of modernization of multi-party system in complicated conditions of modern development of Ukrainian society. The recommendations are given as to improvement of party system and strengthening of its role in the political life of the state.

Key words: parties, party systems, multi-party system, partiology, partiogenesis, ruling parties, oppositional parties, party blocs.